

ثروتی به نام تاب آوری اجتماعی؛ از رؤیا تا واقعیت

در بسته، پنجره باز

محمد معصومیان
گزارش نویسن

روزگاری را که غم اجتماعی حاصل از کرونا و فشار اقتصادی کمرشکن مانند پتکی بر روان مردم فرود می‌آید چگونه می‌توان تحمل کرد و تاب آورد؟ آیا اساساً تاب‌آوری اجتماعی در چنین شرایطی معنا دارد؟ اگر این طور است چگونه می‌توان میزان تاب‌آوری را بالا برد؟ آیا این ثروت و سرمایه جامعه‌ای نیست که در زمان آرامش و ثبات اندوخته‌تادر زمستان سخت مشکلات به دادش برسد؟ آن‌طور که **اصغر مهاجری** جامعه‌شناس می‌گوید حالا صحبت از تاب‌آوری اجتماعی تنها شعارای بیش نخواهد بود؛ «ایجاد تاب‌آوری در زمان بحران ممکن نیست. ما خصیصه تاب‌آوری را زمانی از خود نشان می‌دهیم که قبلاً آن را به‌دست آورده باشیم و با انباشت آن بتوانیم در زمانه بحران از محصلش استفاده کنیم.» چه به روز جامعه‌ای که این ذخیره ارزشمند را ندارد می‌آید؟ حال باید چه کرد تا جامعه با کمترین آسیب روانی این روزگار سخت را بگذراند؟

هر کدام از ما به تنهایی نمونه کامل و بارز انسانی هستیم که در شرایطی سخت زندگی می‌کنیم. این طور می‌گویم تا هر فرد باارجاع به‌خود از خواندن توضیحات اضافی رهایی پیدا کند. **سعید معیدفر** جامعه‌شناس همان اول صحبت‌تکلیف را روشن می‌کند و می‌گوید: «علائمی که من به‌عنوان جامعه‌شناس در جامعه می‌بینم علائمی نیست که بشود در مورد تاب‌آوری آن در مقابل مشکلات صحبت کرد؛ اصلاً نمی‌شود در جامعه ما به تاب‌آوری فکر کرد.» او معتقد است اینگونه راهکارها برای جوامعی است که نخبگان و بزرگان رابطه پویایی با مردم

دارند و جایگاه مردم در همه زوایای پیدا و پنهان جامعه‌بالاست.

حرف‌های او توصیف شرایط جامعه‌ای است که در آن از برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری برای روزهای سخت خبری نیست: «هر روز این جامعه در مقابل مشکلات جدیدتری قرار می‌گیرد ضمن اینکه مصائب قبلی هم حل نشده باقی می‌ماند. مشکلات متراکم و حل نشده و سخت شده مثل لایه‌های نرم کف اقیانوس‌ها کم کم غیرقابل نفوذ شده و رسوبات نرم تبدیل به سنگ می‌شوند.» اما در مقابل این تحلیل، اصغر مهاجری با ایده تزریق مسکن در زمانه فقدان تاب‌آوری به راهکارهای کیسولی برای حل مشکلات می‌پردازد. او تاب‌آوری را یک امر راهبردی، بلندمدت و حیاتی می‌داند: «سرمایه‌گذاری تاب‌آوری یک امر فرمایشی نیست و مانند شیر آب عمل نمی‌کند که هر وقت خواستیم آن را ببندیم یا باز کنیم.» مهاجری یکی از فرصت‌های از دست رفته تاب آور کردن جامعه را «لاغر شدن طبقه متوسط» می‌داند؛ طبقه‌ای که از نظر او پاسدار هنجارها و ارزش‌های اجتماعی است و در نتیجه تاب آورترین طبقه جامعه. همان طبقه اجتماعی که مدیران و متخصصان و اندیشمندان از آن به عرصه‌های اجتماعی معرفی می‌شوند. مهاجری لیستی از ناکامی‌ها در جیب اما بازم نشانی‌ها در ذهن برای حل مشکلات دارد. او راهکار اول را دست برداشتن از مدیریت «ملوک الطوایفی» می‌داند: «متأسفانه از وحدت رویه خبری نیست، مسئولان ما باید از بالا به پایین همدل شوند تا بتوانند احساس وحدت و همدلی در جامعه ایجاد کنند.» اما حوزه دیگری که او از آن حرف می‌زند «شفافیت» است:

ما مدام با اتفاقات

ناامید کننده طرف هستیم و باید یاد بگیریم اگر در بسته است از پنجره داخل شویم نه اینکه ناامید و مقهور شرایط باشیم. همین

ماسک نزنن هیچ بهانه‌ای ندارد اما عده زیادی همین کار را هم درست انجام نمی‌دهند و می‌گویند ماسک گران است در حالی که با کمترین امکانات هر کسی می‌تواند در خانه خود ماسک تولید کند

می‌رود.» او معتقد است وقتی هر فرد توان کنترل محیط زندگی و پیش‌بینی آینده را از دست می‌دهد به لحاظ روانی دچار ناپایداری می‌شود و این اضطراب در مساحتی وسیع‌تر باعث از بین رفتن تاب‌آوری اجتماعی می‌شود. صفاری‌نیا هم مانند مهاجری معتقد است که برای برون رفت از این شرایط احتیاج به بازنگری در عرصه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی داریم تا از این طریق استانداردهای جامعه را بالا ببریم.

منیره توکلی جامعه‌شناس دو راهکار اصلی برای بازیابی اعتماد اجتماعی را اعتمادسازی و شفاف‌سازی دستگاه‌های دولتی می‌داند اما با یک تبصره: «شفاف‌سازی موضوعی یک‌طرفه نیست و این حسن را دارد که نشان می‌دهد چه انتظاری از طرف مردم بجا و کدام نایبجاست.» او یکی از دلایل پایین بودن اعتماد اجتماعی را درک روانی مردم از

شرایط می‌داند: «آستانه تحمل آنقدر به شرایط اقتصادی مربوط نیست که به شرایط روانی مردم وابسته است. واقعیت این است که شرایط اقتصادی کشور ما به نسبت بهتر از بعضی کشورهای همسایه و دور و بر است اما آنچه مردم را آزار می‌دهد این است که می‌بینند همتی برای مبارزه با فساد وجود ندارد. بنابراین آستانه‌تحمل مردم را باید با اعتمادسازی درست کرد.» او یکی از دلایل رعایت نکردن تذکرات سلامت در دوران کرونا را هم ناشی از همین بی‌اعتمادی می‌داند: «بی‌اعتمادی باعث کاهش تأثیر تذکرات سلامت هم می‌شود. متأسفانه خود شهروندان هم گاهی خیلی غیرمسئولانه برخورد می‌کنند و تحت تأثیر بمباران اخبار شبکه‌های خارجی و داخلی دیگر برای خود هیچ مسئولیتی نمی‌بینند.»

او سعی می‌کند میان نقد مردم و مسئولان تنها نقدیک طرف‌ماجرانیاشد: «برخی از مردم عادت کرده‌اند بنابر فساد

گسترده‌ای که می‌بینند و با توجه به خیلی از روندهای اجتماعی ناامیدکننده کوچک‌ترین مسئولیتی برای حفظ سلامت خود و دیگران یا حفظ محیط زیست قائل نباشند. وظیفه رسانه این است که در کنار نقد مسئولان و مبارزه با فساد از مردم هم بخواهد که وظایف خود را به‌عنوان شهروند حتی در سخت‌ترین روزهای کشور از یاد نبرند.»

توکلی گوشزد می‌کند که با همه اتفاقات تلخ مردم نباید فاعلیت خود را از یاد ببرند و منفعل شوند چراکه ناامیدی مانند سمی مهلک جامعه و محیط زیست است و مبارزه اجتماعی را از بین خواهد برد: «ما مدام با اتفاقات ناامیدکننده طرف هستیم و باید یاد بگیریم اگر در بسته است از پنجره داخل شویم نه اینکه ناامید و مقهور شرایط باشیم. همین ماسک نزنن هیچ بهانه‌ای ندارد اما عده زیادی همین کار را هم درست انجام نمی‌دهند و می‌گویند ماسک گران است در حالی که

با کمترین امکانات هر کسی می‌تواند در خانه خود ماسک تولید کند. خیلی‌ها برای هر چیزی هزینه می‌کنند اما برای حقوق شهروندی و سلامتی هموطنان خود کاری نمی‌کنند»

یکی از مکان‌هایی که مردم این روزها در کنار هم بودن را تجربه می‌کنند، شبکه‌های اجتماعی است. جایی که در آن هم از غم‌هایشان می‌گویند و هم نقدهای تند و تیزی را سمت مسئولان روانه می‌کنند، به یکدیگر دلداری می‌دهند و باهم اشک می‌ریزند و در نهایت «ما» بودن را در شرایطی تجربه می‌کنند که محدودیت‌های بهداشتی آدم‌ها را بیش از پیش از هم دور کرده است. فضای مجازی برای آنها جایی است که می‌توانند روایتگر زندگی خود باشند و به روایت جمعی از رنج‌های خود دست پیدا کنند تا شاید از این طریق دردها را کمتر احساس کنند و فکر نکنند در کوران حوادث یکه و تنهاستند.

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری در خانه‌های سفید قرار دهید که هر رقم در سطرها، ستون‌ها و مربع‌های کوچک ۳ در ۳ یکبار دیده شود

۳۴۴۰

متوسط								
۹			۵	۳				
		۲						
۵	۶		۱					
			۳					
۴	۱	۸	۷	۳	۲	۵		
		۹		۷				
۷			۹			۴	۸	
				۵				
			۷	۸			۶	

خیلی سخت								
		۸	۱	۶			۷	۹
۵					۱	۸		
			۸					
			۲			۴		
۴	۱					۳	۸	
	۹			۷				
				۳				
	۴	۱					۲	
۹	۸		۲		۷	۵		

3	5	8	1	7	6	2	9
8	6	7	4	5	3	2	1
8	1	7	6	5	3	2	1
1	5	8	7	6	5	3	2
7	8	6	5	3	2	1	9
3	2	1	9	8	7	6	5
5	8	6	7	4	5	3	2
4	5	8	7	6	5	3	2
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7	6	5	4	3	2	1	9
6	5	4	3	2	1	9	8
5	4	3	2	1	9	8	7
4	3	2	1	9	8	7	6
3	2	1	9	8	7	6	5
2	1	9	8	7	6	5	4
1	9	8	7	6	5	4	3
9	8	7	6	5	4	3	2
8	7	6	5	4	3	2	1
7</							